

**PROGRAMI POTICANJA MLADIH
NA ČITANJE I UMJETNIČKO STVARALAŠTVO
U KNJIŽNICI MARIJE JURIĆ ZAGORKE**

**PROGRAMS ENCOURAGING YOUTH TO READ
AND ENGAGE IN ARTISTIC CREATION AT MARIJA
JURIĆ ZAGORKA LIBRARY**

Maja Pranić
Knjižnice grada Zagreba
maja.pranic@kgz.hr

UDK / UDK: 027.022(497.521.2):028.5-053.6
Stručni rad / Professional paper
<https://doi.org/10.30754/vbh.66.3.1120>
Primljeno / Received: 30. 7. 2023.
Prihvaćeno / Accepted: 15. 9. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati programske aktivnosti poticanja mladih na čitanje i umjetničko stvaralaštvo u Knjižnici Marije Jurić Zagorke jer do sada nisu bili predstavljani stručnoj zajednici. Sposobnost čitanja i želja za čitanjem bitan su preduvjet osobnog razvoja, ukupne kvalitete života pojedinca, ali i sudjelovanja u kulturi. Upravo kvalitetnim programima za mlade, oslanjajući se na *Nacionalnu strategiju poticanja čitanja* i *Strategiju Europske unije za mlade*, knjižnica Marije Jurić Zagorke pokazuje se kao bitno središte društvene podrške usmjerene mladima.

Pristup/metodologija/dizajn. U prvom dijelu rada predstavljena je Knjižnica Marije Jurić Zagorke, zatim kontekst mladih u suvremenom društvu. U drugom dijelu, kroz dokumente Europske unije prikazane su dobrobiti rada s mladima na lokalnoj i međunarodnoj razini. Treći dio predstavlja ulogu narodne knjižnice u životu mladih kroz primjere u praksi, odnosno programe koje Knjižnica Marije Jurić Zagorke provodi s mladima.

Rezultati. Pregled programskih aktivnosti za mlade Knjižnice Marije Jurić Zagorke upućuje na brojne i raznovrsne mogućnosti narodnih knjižnica da u suradnji s lokalnom

zajednicom i institucijama na državnoj ili gradskoj razini ostvaruju ciljeve provedbe *Strategije Europske unije za mlade* poput promicanja kritičkog razmišljanja i kreativnosti, prava na slobodan pristup informacijama te pridonošenja osobnom i društvenom razvoju mladih pomoću neformalnog i informalnog učenja. Narodne knjižnice generalno vode brigu o mladima kreirajući mnoštvo programa i suradnji s mladima. U ovom radu prikazano je kako mladima pristupa knjižnica Marije Jurić Zagorke koja nema specifičan Odjel za djecu i mlade, ali s obzirom na lokaciju i lokalnu zajednicu u kojoj djeluje, ostvaruje izvrsnu suradnju s mladima kroz obrazovne institucije, ali pridobiva mlade i u njihovo slobodno vrijeme.

Društveni značaj. Programi poticanja čitanja i umjetničkog stvaralaštva u knjižnici spadaju u visoku razinu kulturnog obrazovanja koje promiče pismenost, cjeloživotno učenje i informacijsku pismenost, što generalno razvija društvo u cjelini, a na što se ukazuje u ovome radu.

Originalnost/vrijednost. Rad stavlja u središte mlade kao najugroženiju društvenu skupinu konstantno izloženu društvenim promjenama. Programi poticanja čitanja i umjetničkog stvaralaštva u Knjižnici Marije Jurić Zagorke primjer su suradnje lokalne zajednice i knjižnice koje podupiru mlade u njihovu osobnom i društvenom razvoju, stvaraju sigurno okruženje, aktivno ih uključuju u zajednicu, stoga je takve programe nužno podržati i osigurati im materijalna sredstva kako bi se kontinuirano provodili.

Ključne riječi: Knjižnica Marije Jurić Zagorke; kultura čitanja; lokalna zajednica; narodna knjižnica; Strategija Europske unije za mlade.

Abstract

Aim. The aim of this paper is to present the program activities that encourage young people to read and engage in artistic creativity at the Marija Jurić Zagorka Library, as they have not been previously presented to the professional community. Reading ability and the desire to read are essential prerequisites for personal development, overall quality of life for individuals, and participation in culture. Through high-quality youth programs, relying on the *National Reading Promotion Strategy* and the *European Union Youth Strategy*, the Marija Jurić Zagorka Library demonstrates itself as a significant hub of social support for young people.

Approach/Methodology/Design. The first part of the paper introduces the Marija Jurić Zagorka Library and the context of young people in contemporary society. The second part presents the benefits of working with young people at both the local and international levels through European Union documents. The third part showcases the role of public libraries in the lives of young people, illustrated by practical examples of programs implemented by the Marija Jurić Zagorka Library with young people.

Results. The overview of programming activities for young people at the Marija Jurić Zagorka Library highlights numerous and diverse possibilities for public libraries

to collaborate with local communities and institutions at the national or city level to achieve the goals of the European Union Youth Strategy. This paper demonstrates how the Marija Jurić Zagorka Library approaches young people, even though it does not have a specific Department for Children and Youth. Nevertheless, due to its location and the local community in which it operates, it successfully collaborates with young people through educational institutions and also attracts young people during their free time.

Social Significance. Working with young people is fundamentally a social practice that involves society and the community in which young people live and act. It involves their inclusion in the community and decision-making processes. As such, working with young people, whether in groups or individually, is an important process on all levels – social, cultural, educational, and, more recently, environmental. Reading promotion and artistic creativity programs in the library are considered high-level cultural education that promotes literacy, lifelong learning, and information literacy, ultimately contributing to the development of society as a whole.

Originality/Value. This paper focuses on young people as the most vulnerable social group, constantly exposed to societal changes. The reading promotion and artistic creativity programs at the Marija Jurić Zagorka Library are examples of collaboration between the local community and the library, supporting young people in their personal and social development, creating a safe environment, and actively involving them in the community. Hence, it is essential to support such programs and provide them with the necessary resources to ensure their continuous implementation.

Keywords: Marija Jurić Zagorka Library; reading culture; local community; public library; European Union Youth Strategy

1. Uvod

Knjižnica Marije Jurić Zagorke na Krvavom mostu 2 područna je knjižnica i jedna od 42 knjižnice iz mreže Knjižnica grada Zagreba s pripadajućom Bibliobusnom službom čiju jezgru mreže čine Gradska knjižnica i Knjižnicom Božidara Adžije (KGZ. Misija). Knjižnica Marije Jurić Zagorke jedna je od važnih kulturnih institucija u Zagrebu. Nazvana je po poznatoj hrvatskoj književnici, prvoj hrvatskoj novinarki i feministkinji koja je ostavila snažan trag na hrvatskoj književnoj i novinarskoj sceni, Mariji Jurić Zagorki. Tekst Mirjane Martić na službenim stranicama Knjižnica grada Zagreba (Martić, s. a.) govori kako se Knjižnica Marije Jurić Zagorke nalazi na međi Gornjeg i Donjeg grada u neorenesansnoj kući Vilima Schwarza koja je bila prva hrvatska telefonska centrala. Zgradu je knjižnice, odnosno tadašnje telefonske centrale, projektirao i izveo 1882. godine ugledni arhitekt i protagonist historicizma Kuno Weidmann. Godine 1954. započeo je process osnivanja knjižnice prikupljanjem knjižnog fonda i obavještanjem budućih korisnika, organiziranjem kulturnih programa i umjetničkih izložbi.

Konačno, Narodni Odbor Općine Gornji grad osniva knjižnicu i čitaonicu Gornji grad. Knjižnica se proteže uglom Krvavog mosta i Tkalčićeve ulice te svojim velikim izlozima iznutra nudi pogled na bilo grada u pješačkoj ulici i rijeke prolaznika i turističkih grupa s pregršt ugostiteljskih objekta. Izvana pak pruža pogled na prekrasan interijer opekom nadsvođenog prostora čiju su drvenu unutrašnjost projektirali arhitekti Borivoj Korejzl i Zdravko Špehar pri adaptaciji 1977. godine. Tako knjižnica nalikuje brodu punom knjiga. Godine 1978. Knjižnica Gornji grad uključuje se u mrežu Knjižnica grada Zagreba. Uskoro, 1980. godine proširuje se za još jedan ulični prostor koji je 1984. godine od spremišta preuređen u interaktivni Odjel za djecu i mlade s bogatim programima. Novo prostorno preuređenje 1994. godine mijenja ime Knjižnice Gornji grad u Knjižnicu Marije Jurić Zagorke. Prema Martić (ibid.), aktivna izložbena djelatnost u velikim izlozima kontinuirano predstavlja suvremene likovne umjetnike, fotografe ili nevidljivu građu iz muzeja i arhiva. Izložbe pobuđuju veliko zanimanje publike i prolaznika, kao i likovnjaka koji prepoznaju knjižnicu kao atraktivno mjesto za izlaganje.

Prva knjiga nabavljena u knjižnici s inventarnim brojem 1 jest knjiga Vlahe Bukovca *Moj život* (Zagreb: Izdanje Književnog Juga, 1918.), što se smatra važnim smjerom i odabirom nabave građe. Mali komorni prostor knjižnice usmjerio je nabavu knjiga u pravcu najvrednije recentne izdavačke ponude beletristike i stručne knjige uz izgradnju čitaoničkog fonda koncentriranog oko knjižne građe iz likovne umjetnosti, arhitekture, kazališta i filma i kulturne povijesti Zagreba. Knjižnica također održava kvalitetnu zbirku stripa i poezije.

Budući da knjižnica nosi ime eminentne književnice, novinarkinje i feministkinje Marije Jurić Zagorke, nastoji se otkupiti što više njezinih naslova i materijala o radu i životu. U suradnji s dr. sc. Mašom Grdešić, stručnjakinjom za lik i djelo Marije Jurić Zagorke, Filozofski fakultet u Zagrebu ustupio je diplomatske i seminarske radnje studenata na temu fenomena Zagorka. Knjižnica također čuva i posjeduje originalna Zagorkina pisma upućena gospođi Nadi Volarić, njezinoj dugogodišnjoj suradnici i daktilografinji kojoj je Zagorka diktirala mnoga svoja djela. Premda je Odjel za djecu i mlade fizički prestao djelovati, knjižnica i dalje nastoji nabavljati građu za djecu i mlade iako smanjena financijska sredstva diktiraju ritam nabave građe za djecu i mlade. Jedan od bitnih razloga jest i znatni pad broja djece u centru Zagreba. Međutim posuđuju se lektirni naslovi, stoga je nabava usmjerena kontinuiranoj nabavi lektirnih naslova za osnovnoškolski i srednjoškolski uzrast. S obzirom na lokaciju knjižnice koja djeluje u samom centru grada i njezinu bogatu lokalnu zajednicu, ona ostvaruje bogat književni i kulturno-umjetnički program kako za odrasle tako i za mlade. Iako se statistički kroz godišnja izvješća bilježi smanjena posudba knjižne građe na Odjelu za djecu i mlade zbog navedenih promjena u poslovanju, Knjižnica Marije Jurić Zagorke trudi se podupirati mlade u njihovom osobnom i društvenom razvoju sa svojim programima poticanja čitanja i umjetničkog stvaralaštva, uključuje ih u zajednicu

i procese donošenja odluka, pruža im slobodan pristup informacijama, promiče pismenost, kulturu čitanja, očuvanje kulturne baštine i podrška je mladima u cjeloživotnom učenju na svim razinama društva. Knjižnica Marije Jurić Zagorke središte je različitih kulturnih i edukativnih događanja, uključujući književne susrete, predavanja, radionice, književne večeri, izložbe, performanse, edukacije mladih i slično. Cilj je tih aktivnosti poticanje čitanja i interesa za kulturu među lokalnim stanovništvom kako odraslima tako i među djecom i mladima.

2. Uloga mladih u suvremenom društvu

Uloga mladih u društvu iznimno je važna jer oni predstavljaju budućnost svakog društva. Kao društvena skupina objedinjuju populaciju od 15 do 30 godina (Štefanić, 2010: 10), iako postoje razne teorije dobne ograničenosti mladih (cf. Stričević i Jelušić, 2010). Mladi i društvo predstavljaju dvije međusobno povezane dimenzije u kojima mladi pojedinci kao nositelji budućnosti oblikuju i utječu na društvo u kojem žive, dok istovremeno društvo ima značajan utjecaj na oblikovanje identiteta, stavova i ponašanja mladih. Uzajamna povezanost dvaju koncepata zahtijeva od mlade populacije velik angažman i proaktivnost u raznim društvenim sferama poput obrazovanja, zapošljavanja, socijalne inkluzije, aktivnog građanstva, mentalnog zdravlja, digitalne ere, a u novije vrijeme sve više i ekološke svijesti. Mladi su nesumnjivo pokretači društvenih promjena, a prema programu cjeloživotnog obrazovanja „Mladi u suvremenom društvu“ „(...) područje istraživanja mladih vrlo (je) kompleksno jer zahtijeva uvid i u opće društvene i u specifično generacijske trendove, kao i kontinuirano provođenje istraživanja zbog dinamičnosti promjena u mladoj populaciji“ (O programu, s. a.). Drugi značajan aspekt mladih jest inovacija. Mladi su često otvoreni prema novim idejama i tehnologijama. Njihova kreativnost i drugačiji pogled na svijet mogu pripomoći u tehnološkom napretku i inovacijama. S druge strane starije generacije mladima mogu pružiti mentorstvo i iskustvo, čime se stvara temelj za međugeneracijsku suradnju i razmjenu iskustva i ideja.

Upravo su knjižnice prostor preplitanja ideja, tradicionalnih i suvremenih tehnologija te temelj međugeneracijske suradnje. Obrazovanje također igra ključnu ulogu u oblikovanju mladih i njihovih budućih doprinosa društvu. Investiranje u kvalitetno obrazovanje pruža mladima priliku steći znanja i vještine koje će im omogućiti da budu aktivni građani, informacijski stručnjaci u različitim područjima.

2.1. Rad s mladima na međunarodnoj i lokalnoj razini

Europska unija (EU) kao nadnacionalna organizacija dvadeset sedam europskih država (Europska unija. Hrvatska enciklopedija) među kojima je i Republika Hrvatska, mladima posvećuje veliku pozornost. EU je donio mnoge dokumente

koji potiču i podržavaju prava mladih. *Strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019. – 2027.* (2018/C 456/01) za cilj ima rješavanje postojećih i predstojećih izazova s kojima se mladi suočavaju diljem Europe. *Strategijom EU-a za mlade* pružaju se ključni ciljevi i mjere za suradnju u području politike za mlade, namijenjeni svim relevantnim dionicima u koje se ubrajaju države članice EU-a, relevantne institucije Europske unije, „međunarodne organizacije, lokalna i regionalna tijela vlasti, vijeća mladih, organizacije koje rade s mladima, osobe koje rade s mladima, istraživači u području mladih i akteri civilnog društva te strukture u okviru programâ Erasmus+ i Europske snage solidarnosti i programa kojima se oni nastavljaju (...)“ (Rezolucija, 2018: C 456/1). Bavljenje ključnim zanimanjem za mlade potiče aktivan angažman mladih na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Promiče se demokratsko sudjelovanje i zastupanje mladih, kao i prava mladih na samoorganizaciju i njihovo uključivanje u rad lokalnih, nacionalnih i europskih tijela vlasti kako bi se potaknuo razvoj građanskih kompetencija i obrazovanja te da bi se različiti stavovi mladih uključili u postupke donošenja odluka na svim razinama (cf. *ibid.*).

Osim glavnih dokumenata rada s mladima na razini politike i Vijeća Europe postoji i *Povelja o radu s mladima na lokalnoj razini* (Europska povelja, s. a.), prvi put spomenuta na 2. *Konvenciji o radu s mladima* održanoj u Bruxellesu 2015. godine. U *Povelji* su izdane smjernice koje obuhvaćaju rad s mladima na lokalnoj razini koji obilježava bogata raznolikost ne samo u praksi nego i u načinu na koji je organiziran, kako se njime upravlja i financira. Rad s mladima odvija se izvan sustava formalnog obrazovanja i sudjelovanje u aktivnostima dobrovoljno je (Orešković et al., 2022: 5).

Rad s mladima širok je pojam koji obuhvaća niz različitih socijalnih, kulturnih, obrazovnih aktivnosti ili aktivnosti okolišne i političke prirode (Morić i Puhovski, 2012). Tako se među mladima potiče razmjena iskustva i ideja, druženje, učenje jedni od drugih (engl. *peer learning*), a ujedno ih se potiče da budu aktivni i otvoreni građani koji utječu na društvo i sudjeluju u mobilnosti i suradnji sa zajednicom na svim razinama.

Prema *Rezoluciji* (2018/C 456/01) ciljevi dijaloga EU-a s mladima jesu:

- poticanje sudjelovanja mladih u demokratskom životu Europe
- promicanje spolne ravnopravnosti u sudjelovanju mladih
- uključivanje različitih stajališta
- osiguranje otvorenosti prema svim mladima kako bi doprinijeli oblikovanju politika
- dovođenje do pozitivnih promjena u politici za mlade na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini
- jačanje građanske kompetencije mladih i osjećaj pripadnosti društvu i Europskoj uniji.

2.2. Uloga knjižnice u životu mladih

U modernom digitalnom dobu, gdje je pristup informacijama brz putem interneta, pretpostavka je da su knjižnice zastarjele. Međutim knjižnice ostaju ključni resurs i neprocjenjivo središte znanja u životu mladih. Knjižnice pružaju obrazovne, kreativne, društvene i emocionalne koristi koje su nezamjenjive za razvoj mladih pojedinaca (Smjernice, 2009). *IFLA-in i UNESCO-v manifest za narodne knjižnice* (2022: 1) kaže da je narodna knjižnica “kao lokalna pristupna točka znanju, temeljni (je) preduvjet cjeloživotnog učenja, samostalnog odlučivanja i kulturnog razvoja pojedinaca i društvenih skupina. Ona podupire zdrava društva znanja osiguravajući pristup svim vrstama znanja, uključujući i znanstveno i lokalno znanje te omogućavajući njegovo stvaranje i dijeljenje bez ikakvih komercijalnih, tehnoloških ili pravnih prepreka“. Ujedno je narodna knjižnica dio obrazovanja, kulture i informiranja i njezin je cilj pomoći pojedincu ostvariti uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob tako što je dužna osigurati slobodan pristup građi i informacijama bez cenzure, aktualnim programima za mlade, intelektualnim potrebama za obrazovanjem, informiranjem, kulturom i razonom. Knjižnične usluge trebaju promicati pismenost, cjeloživotno učenje i čitanje iz užitka (ibid.: 2), što je katkada najteže postići. Međutim primjeri dobre prakse ukazuju da se knjižnični programi za mlade primjenjuju konstantno i planski s pozitivnim ishodom.

Knjižnice igraju vitalnu ulogu u obrazovanju mladih. One su riznice znanja koje nudi bogatstvo knjiga, časopisa, e-knjiga, audio i video materijala te drugih oblika edukativnog sadržaja. Učenici i studenti često koriste knjižnice kako bi pronašli relevantne informacije za svoje istraživačke projekte ili za dodatno učenje o zanimljivim temama. Pristup različitim izvorima znanja omogućuje im razvijanje kritičkog razmišljanja, stjecanje šire perspektive o svijetu i potiče ih na razmišljanje izvan ustaljenih okvira.

Osim toga knjižnice su iznimno bitne za poticanje čitanja kod mladih. Redovito čitanje knjiga poboljšava njihovu sposobnost komunikacije, obogaćuje rječnik, jača koncentraciju, povećava emotivnu inteligenciju i toleranciju te razinu empatije (Nacionalna strategija, 2017: 16). Knjižnice također igraju ključnu društvenu ulogu u životu mladih. One su mjesto susreta gdje se mladi ljudi mogu družiti i razmjenjivati iskustva. To je mjesto koje promiče inkluzivnost i različitost, gdje mladi mogu susresti ljude različitih pozadina i interesa. Knjižnice organiziraju različite edukativne i zabavne aktivnosti poput radionica, igraonica i predavanja, što omogućuje mladima da se okušaju u različitim interesima i hobijima. Knjižnice mogu pružiti podršku mladima u njihovom emocionalnom razvoju. Mladi često prolaze kroz razdoblje intenzivnih emocija i izazova, a knjižnice im mogu pružiti siguran prostor za bijeg od svakodnevnih stresova. Tamo mogu pronaći knjige koje će ih nadahnuti, utješiti ili educirati o različitim aspektima života. Knjižničari, stručnjaci u svom području, često su spremni saslušati mlade i pružiti

im savjet i podršku kad je to potrebno (cf. Smjernice, 2009; IFLA-in i UNESCO-v manifest, 2022).

Na kraju, knjižnice igraju ključnu ulogu u razvoju informacijske pismenosti među mladima. U ovom dobu hiperprodukcije informacija važno je naučiti kako prepoznati pouzdane izvore, kritički procijeniti informacije i odgovorno ih koristiti. Knjižnice pružaju obuku i resurse koji mlade uče kako biti informacijski pismeni, što će im biti iznimno važno u njihovim akademskim i profesionalnim životima.

3. Programi za mlade u Knjižnici Marije Jurić Zagorke

Nastojeći slijediti stručne preporuke u radu s mladima, Knjižnica Marije Jurić Zagorke nudi raznolike programe.

3.1. „Zagrebački foto(p)lov“

„Zagrebački foto(p)lov“ je projekt pokrenut kroz partnersku suradnju Knjižnice Marije Jurić Zagorke s XVIII. gimnazijom iz Zagreba i školskim knjižničarem Vedranom Peruničićem, stručnim suradnikom i knjižničarem s iskustvom u raznim žanrovima fotografije te umjetničkim izložbama i projektima. Projekt djeluje kao izvanastavna aktivnost XVIII. gimnazije u kojoj skupina zainteresiranih učenika prolazi osnove fotografiranja te se praktično upoznaje sa žanrom dokumentarne i ulične fotografije.

Prvi je dio projekta bio teorijski, gdje se kroz vođena predavanja mlade učilo razlikovati vrste fotoaparata, rukovanje istima te usvajanje osnova i pravila kadriranja. Također su učenici imali priliku upoznati rad najpoznatijih uličnih i dokumentarnih fotografa kroz susret s poznatom zagrebačkom fotografkinjom Slavkom Pavić u Knjižnici Marije Jurić Zagorke. Razgovor je zabilježen i sniman kao zanimljiv dokaz dihotomije mladoga i iskusnoga. Nakon pregršt savjeta hrvatske fotografkinje Slavke Pavić i višednevnih izleta u grad s fotoaparatom, učenici su primjenjivali naučeno, a svaki od njih imao je priliku fotografirati profesionalnim fotoaparatom. Teme fotografija bile su zanimljivosti i običaji našeg vremena na gradskim ulicama, trgovima i tržnicama koje su dokumentirali. Upoznali su korištenje i sluzenje aplikacijama za obradu fotografije Snapseed i Lightroom u kojima su sami obrađivali vlastite snimljene fotografije. Nakon svakog izleta učenici su sudjelovali u diskusiji i analizi snimljenih fotografija.

Ujedno su se u Knjižnici Marije Jurić Zagorke upoznali s knjižnom građom s područja fotografije, te prošli stručnu edukaciju korištenja kataloga i pretraživanja informacija o fotografiji. Tijek i aktivnost projekta zabilježen je i objavljen na društvenim mrežama škole i knjižnice XVIII. gimnazije Zagreb te na društvenoj

mreži Knjižnice Marije Jurić Zagorke. Projekt je zaokružen izložbom zajednički odabranih fotografija svakog od sudionika i malom tiskanom fotomonografijom predstavljenom na otvorenju izložbe u Knjižnici Marije Jurić Zagorke, za koju je predgovor napisao Valent Pavlič, pisac, profesor francuskog jezika i povjesničar umjetnosti. Otvorenje je prošlo u izvrsnoj atmosferi učenika, njihovih roditelja, ravnatelja ustanova, gostiju iz Ministarstva kulture i medija te voditelja projekta.

3.2. „*Natura Obscura – knjige na planine!*“

U 2019. godini pokrenut je projekt Knjižnice Marije Jurić Zagorke u suradnji s Planinarskim društvom *Izletnik iz Zagreba* pod nazivom „*Natura Obscura – knjige na planine!*“ kojem je ideja opskrbiti što veći broj planinarskih domova knjigama i učiniti knjigu dostupnom na nekonvencionalnim mjestima za čitanje. Naziv *natura obscura* aludira na pojam *camere obscurae* (u doslovnom prijevodu tamne sobe).

Pojam je objasnila kolegica Vlatka Sambolec – *Obscura* kao nešto tamno i mračno, kroz čiju pukotinu ulaze samo one zrake svjetlosti koje padaju pod točno određenim kutem, kako bi u toj tami projicirale obrnutu sliku objekta u svom svojem sjaju. Kako mračna kutija postaje oslikana, tako i često mračna priroda kojom se kreću planinari zauzvrat za trud i iskazano joj poštovanje daruje spokoj u svom pejzažu. Knjiga je u tom kontekstu svjetlosna zraka koja prodire kroz pukotinu u nama kako bi nas obasjala svim onim što skriva unutar svojih korica. Knjiga na planini sinergija je onog najboljeg stvorenog od čovjeka i prirode.

Od 2019. godine knjigama je opskrbljeno 5 planinarskih obitavališta (Planinarski dom Risnjak na Medvednici, Planinarska kuća Korita na Čičariji, Planinarska kuća Brezovac na Dinari, Planinarsko sklonište Jakob Mihelčić na Bjelolasici i Schlosserov dom na Risnjaku). U 2019. godini Hrvatski planinarski savez pridružio se projektu donirajući veću količinu svojih izdanja. U 2020. godini u sklopu projekta održana je izložba fotografija „*Natura Obscura – ... Jer tamo nema zime*“ s profesionalnim fotografijama o izletničkim pohodima, a u pandemijskoj 2021. godini projekt je uključio mlade kako bi ih se odvratio od izolacije, potaknulo na boravljenje u prirodi i čitanje lektire na nekonvencionalan način. Tako se projektu priključuju Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Industrijska strojarstva škola i Tehnička škola Ruđer Bošković. Izlet na Medvednicu i sat lektire ostvario se s hrvatskim književnikom Damirom Karakašem koji je s učenicima odradio lektirni sat autorskog romana *Sjećanje šume* koji tematizira svijet prirode i planina te za koji je u 2021. godini dobio uglednu književnu nagradu Premio ITAS. Damir Karakaš ujedno je izveo performans crtajući cijelim putem karikature prisutnih mladih, njihovih profesora i knjižničara koje su izložene ispred PD-a Risnjak u vidu izložbe na otvorenom, a dom je opskrbljen novim naslovima aktualne beletristike. Zanimljivo je bilo što su mnogi mladi prvi put kročili na obližnju im planinu Medvednicu, a druženje s piscem potaknulo ih je na čitanje

ostalih njegovih djela jer se tijekom petosatnog hoda po brdu rodila bliskost i intima te interes za ostali sadržaj knjiga osim lektire *Sjećanje šume*.

U 2023. godini „Natura Obscura“ opskrbljuje Planinarsko društvo Promina u Drnišu knjigama s naglaskom širenja projekta izvan Zagreba, prema potpomognutim područjima Hrvatske (temeljenima na indeksu razvijenosti), s popratnim sadržajem u vidu promocije knjige i čitanja, radionica za djecu i mlade nižih i viših školskih uzrasta te izložbom slika ili fotografija koje tematiziraju planine i prirodu u planinarskom društvu Promina i Gradskoj knjižnici Drniš.

3.3. Čitanje naglas posvećeno Luki Ritzu

Šest godina zaredom, u Mjesecu hrvatske knjige, u suradnji s Hotelijersko turističkom školom i Gimnazijom Tituša Brezovačkog iz Zagreba Knjižnica Marije Jurić Zagorke održava tradicionalnu manifestaciju čitanja naglas, koja je 2014. godine posvećena tragično preminulom zagrebačkom mladiću Luki Ritzu, a sljedećih se godina nastavilo s tom praksom. Učenici Turističko hotelijerske škole 23. listopada svake godine, predvođeni profesoricom Ljiljanom Lež Drnjević, okupe se točno u podne ispred Knjižnice Marije Kurić Zagorke na Krvavom mostu kako bi naglas čitali odabrane tekstove. Sam taj događaj pobuđuje znatizeljnu svih (ne) namjernih prolaznika koji se nerijetko zaustavljaju kako bi ga popratili i podržali.

Učenici Gimnazije Tituša Brezovačkog uz pratnju školske knjižničarke Jadrance Jurić i mnogobrojnih svojih profesora okupljaju se u 20 sati u prostoru knjižnice i jedni drugima čitaju pripremljene tekstove ili male igrokaze. Čitani tekstovi različiti su žanrovski i stilski, ponekad su to osobni odabiri prema afinitetu svakog sudionika, a ponekad su rezultat zajedničkog dogovora s profesorima, u suglasju sa zadanom temom tekućeg Mjeseca hrvatske knjige (Čitanje na glas, s. a.). Nakon zagrebačkog potresa i pandemije bolesti COVID-19, projekt je imao stanku, s obzirom na to da su dvije navedene škole u obnovi od potresa dislocirane. Međutim učenici i njihovi profesori posjećuju ostala događanja koja provodi Knjižnica Marije Jurić Zagorke.

Do sada održani susreti:

- 2019. godine u Mjesecu hrvatske knjige s motom „U ritmu čitanja“, Turističko hotelijerskoj školi i Gimnaziji Tituša Brezovačkog pridružuje se i Gornjogradska gimnazija
- 2018. godine tema Mjeseca Hrvatske knjige bila je baština, pa su učenici svoja čitanja posvetili dijalektalnoj poeziji
- 2017. godine u Mjesecu hrvatske knjige posvećenom enciklopedistici, učenici su predstavili pregled te znanosti i pripadajućih joj djela
- 2016. godine pod geslom „Čitam sto na sat“ čitalo se sto na sat, prema osobnim inspiracijama

- 2015. godina bila je Međunarodna godina svjetlosti i tehnologija zasnovanih na svjetlu. Učenici su birali tekstove koje su smatrali osobito inspirativnima, koji im „osvjetljavaju dušu“
- 2014. godine središnja je tema bila ljubav
- 2013. godine pod motom „Tko čita (ne) skita!“ započeli su naši čitalački susreti.

3.4. Mladi likovni umjetnici u knjižnici

Program predstavljanja mladih likovnih umjetnika u Knjižnici Marije Jurić Zagorke na Krvavom mostu započeo je 2014. godine. Milka Tica u knjizi *Izložba u knjižnici* (Tica, 2017) govori o potrebi osvještavanja izložbenog djelovanja u svim knjižnicama, koje postaje dijelom knjižnične djelatnosti, iako se isto eksplicitno ne navodi kroz misiju, viziju i poslanje narodnih knjižnica. „Postavljanje izložba u knjižnicama povlači za sobom i potrebu za interdisciplinarnim korištenjem umijeća i znanja različitih struka poput muzeološke, arhivističke, umjetničke i drugih srodnih disciplina, što opet stvara čvrstu i korisnu mrežu znanja i odnosa“ (cf. *ibid.*).

Knjižnica Marije Jurić Zagorke pokazala se idealnim mjestom za likovne izložbe koje uvijek bude interes i publike i izlagača. Voditelj programa je Feđa Gavrilović, mladi likovni kritičar, kustos galerije Forum, koji svoju upućenost u suvremenu likovnu produkciju mlađeg naraštaja koristi za sjajnu selekciju umjetnika koji se predstavljaju korisnicima knjižnice, stručnom dijelu publike i svakodnevnim prolaznicima (Mladi likovni umjetnici, s. a.).

Ciklus izložbi na frekventnom zagrebačkom turističkom punktu uspio je oživotinjiti knjižnicu u staroj jezgri Zagreba udahnjujući joj mladenački duh i polet radovima mladih umjetnika. Samim umjetnicima takva izložba i vidljivost predstavljaju vjetar u leđa, a mogu biti poticaj i pomoć njihovoj karijeri koja je tek u začetku.

U dosadašnjih osam godina u sklopu ciklusa *Mladi likovni umjetnici*, u posrednoj suradnji s Akademijom likovnih umjetnosti, predstavljeni su radovi umjetnika koji su od svoje, najčešće prve izložbe u knjižnici, pokazali značajan potencijal na hrvatskoj likovnoj sceni (cf. Pranić i Sambolec, 2022). Umjetnici su to koji izlažu na Bijenalu slikarstva, Salonu mladih, Nesvrstanima, Plati i nosi te na mnogim samostalnim i skupnim izložbama u galerijama i muzejima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Tako je u Knjižnici Marije Jurić Zagorke izlagala Ida Blažičko sa zadivljujućim prostornim instalacijama. Riječ je o danas vodećoj umjetnici na području prostornih instalacija koja je opravdala svoj status brojnim nagradama i nastupima na Venecijanskom bijenalu arhitekture 2108. godine (u paviljonu Crne Gore), kao i na međunarodnom bijenalu tekstila u Lisabonu. U knjižnici su izlagali i talentirani slikari Mitar Matić (dobitnik glavne nagrade 32. salona mladih), Gr-

gur Akrap (dobitnik nagrade Iva Vraneković – umjetnik umjetniku na 4. Bijenalu slikarstva, 2017. godine), Ivona Jurić (nagrada HUDLU-a za mladog umjetnika 2013. godine), Josip Rončević (dobitnik glavne nagrade 35. salona mladih 2020. godine), Davor Dmitrović (dobitnik nagrade za najbolji rad na Plati i nosi, Zagreb, Dom HDLU), ilustratori Miro Župa i Dominik Vuković (dobitnik nagrade Grigor Vitez za autorsku slikovnicu *Svjetlana i sni o letu*), kiparica Manuela Pauk te mnogi drugi mladi umjetnici koji su tijekom vremena pokazali iznimnu vrijednost, talent i doprinos na likovnoj i kulturnoj sceni grada Zagreba i šire. Pojedini mladi umjetnici u međuvremenu postali su ilustratori i suradnici eminentnih hrvatskih izdavačkih kuća.

Svaka izložba u knjižnici treba biti popraćena biltenom ili katalogom kao sredstvom komuniciranja i nakon održane izložbe, a „može poslužiti i kao zamjena za stručnog voditelja jer se svi korišteni podatci mogu pronaći u njemu“ (Tica, 2017: 289). Tako je i svaka izložba iz ciklusa *Mladi likovni umjetnici* popraćena malim deplijanom, a krajem godine izdaje se zajednički katalog u kojemu su sakupljeni svi tekstovi izložaba te godine. Katalog već tradicionalno ima simpatičan dizajn stare bilježnice iza čijeg potpisa stoji izvrsna dizajnerica i akademska slikarica Ivana Vulić. U pandemijskoj pak 2020. godini knjižnica je ostala bez financijskih sredstava za dovršetak projekta *Mladi likovni umjetnici*, pa se knjižara Ljevak pridružila kao partner na projektu s ciljem zbližavanja književnosti i umjetnosti suvremenih mladih hrvatskih autora i umjetnika. Izložba je bila predstavljena i u knjižari Ljevak na središnjem gradskom Trgu.

Od 2014. do 2018. godine projekt je financiran sredstvima grada Zagreba, u 2019., 2020. i 2021. godini projekt je financiran vlastitim sredstvima Knjižnica grada Zagreba te sufinanciran donacijom Knjižare Ljevak. Godina 2021. ujedno je bila i posljednja godina djelovanja jednog dragocjenog i za kulturnu i umjetničku zajednicu bitnog projekta poticanja mladih na umjetničko stvaralaštvo. Zbog nedostatnih financijskih sredstava projekt se morao ugasiti.

Ciklusom mladih likovnih umjetnika do sada su predstavljeni:

- 2021. godina – Andrej Tomić: Ljeto kaktusa; Damir Kamenar: Goleti; Davor Dmitrović: Mjuzikl o čovjeku koji je premalo znao
- 2020. godina – Josip Rončević: Pohvala barci; Knjiga i slika – skupna izložba
- 2019. godina – Sandra Knego: Nevinost sa zaštitom; Likovna kolonija Tomislavca (skupna izložba); Ivan Barun: Frank na Krvavom mostu
- 2018. godina – Dominik Vuković: Hahari i žabe; Manuela Pauk: Muze; Tara Beata Racz: Psihonautika
- 2017. godina – Grgur Akrap: Noćno lovište; Luka Kušević Radaković: Predodžbe; Ida Blažičko: Zimski vrt

- 2016. godina – Luka Hrgović: Crolleywood; Miro Župa: Geler-i-ja; Lea Popinjač: Lirika slike
- 2015. godina – Mitar Matić: Deset knjiga sa cenzurom; Ida Blažičko: Osvajanje, nadilaženje, prožimanje; Maja Bachler: Furious
- 2014. godina – Valentina Supanz: Intima; Ivona Jurić: Neodređeno doba dana; Patricija Purgar: Zona; Natalia Borčić: Dodir.

4. Zaključak

Današnje društvo nosi brojne izazove za mlade ljude koji se suočavaju s raznim problemima i pritiscima. Generacije mladih susreću se s jedinstvenim izazovima te je važno razumjeti njihove perspektive i pružiti im podršku. Rješavanje tih izazova zahtjeva angažiranje društva u cjelini, uključujući europske institucije, vladine institucije, obrazovne ustanove, nevladine organizacije, knjižnice u lokalnoj zajednici, roditelje i sve ostale sudionike u zajednici. Pružanje podrške mladima i stvaranje prilika za njihov aktivni doprinos društvu od suštinskog je značaja za izgradnju održivog i inkluzivnog društva.

Uloga knjižnice u zajednici i životu mladih iznimno je važna i raznolika. Knjižnica im nudi prostor u kojemu mogu dobiti poticaj i potporu za daljnje razvijanje znanja, vještina, stavova i vrijednosti koji su im potrebni kako bi dostigli puni potencijal kao pojedinci, ali i kao pripadnici društva u cjelini. Uloga knjižnica u obrazovanju, društvenom razvoju i emocionalnoj podršci mladih pojedinaca ne može se zanemariti, što je razvidno i iz ovog pregleda programa i aktivnosti koje provodi Knjižnica Marije Jurić Zagorke. Poticanje mladih na čitanje i umjetničko stvaralaštvo ne samo da pruža neizmjereno zadovoljstvo već je ključno za razvoj i oblikovanje intelektualnih, emocionalnih i društvenih aspekata mladih ljudi. U doba hiperprodukcije informacija važno je razvijati sposobnost analiziranja i razumijevanja informacija, stoga je čitanje kao temeljno ljudsko pravo ujedno i ključno za stjecanje znanja o svijetu koji nas okružuje. Mladi koji su stekli naviku čitanja literature različitih područja postaju bolje informirani građani i imaju veću sposobnost donošenja odluka na svim razinama. Konačno, uloga mladih u društvu višestruka je i značajna. Njihov angažman, inovacije, ekonomska aktivnost i edukacija ključni su za održavanje napretka i razvoja društva. Stoga je važno podržati i osnažiti mlade kako bi ostvarili svoj puni potencijal i postali stupovi društva i bolje budućnosti jer samo kroz sinergiju različitih generacija i njihovih doprinosa možemo graditi bolje i prosperitetnije društvo za sve.

LITERATURA:

- Europska povelja (s. a.). *Europska povelja o radu s mladima na lokalnoj razini*. [citirano: 2023–07–27]. Dostupno na:
http://mladi-eu.hr/web/wp-content/uploads/2020/02/egl-charter_HR.pdf
- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (2022). [citirano: 2023–10–10]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/4388>
- Koontz, C.; B. Gubbin (ur.) (2011). *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Martić, Mirjana (s. a.). Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Marije Jurić Zagorke. [citirano: 2023–07–22.] Dostupno na:
<https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/o-knjiznici-662/osnovni-podaci-16582/16582>
- Morić, D.; T. Puhovski (2012) *Rad s mladima: Definicije, izazovi i europska perspektiva*. Zagreb: Agencija za mobilnost i programe Europske unije. [citirano: 2023–07–20]. Dostupno na:
https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/23/Mladi_i_dru%C5%A1tvo___pitanje_identiteta._Bilten_Studija_o_mladima_za_mlade_01-2010.pdf
- Nacionalna strategija (2017). *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. [citirano: 2023–07–23.] Dostupno na:
https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja_tekst.pdf
- Orešković et al. (2022). Orešković, K.; V. Gambiroža Staković; J. Tukara Komljenović. *Važnost rada s mladima u lokalnoj zajednici*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske. [citirano: 2023–07–27]. Dostupno na:
https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/113/GLE_%C5%A0TO_MOGU_publikacija_s_nalazima.pdf
- Pranić, M.; V. Sambolec (2022). Mladi likovni umjetnici u knjižnici Marije Jurić Zagorke. *E-bilten ZKD-a Bez uveza* 2, 3. [citirano: 2023–01–15]. Dostupno na:
<https://sites.google.com/view/bez-uveza/arhiva-brojeva/god-2-br-3-2022/mladi-likovni-umjetnici>
- Rezolucija (2018: C 456/1). Rezolucija Vijeća Europske unije i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o okviru za europsku suradnju u području mladih: strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019. – 2027. *Službeni list Europske unije*. [citirano: 2023–07–27]. Dostupno na:
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=EN#d1e32-10-1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=EN#d1e32-10-1)
- Smjernice (2009). *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Glavna urednica Ana Barbarić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

- Stričević, I.; S. Jelušić (2010). Knjižnične usluge za mlade: Modeli i koncepti. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 1: 20. [citirano: 2023–07–22]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrukstvo.hr/casopisi/vbh/article/view/443>
- Štefančić, V. (2010). Kult(ura) mladocentričnosti. U: Emina Bužinkić (urednica). *Mladi i društvo – pitanje identiteta*. (Str. 10–15). Zagreb: Mreža mladih Hrvatske = Croatian Youth Network. [citirano: 2023–07–23]. Dostupno na: http://www.mmh.hr/files/ckfinder/files/MMH_biltenWEBOK.pdf
- Tica, M. (2017). *Izložba u knjižnici*. Zagreb: Naklada Juričić.

Mrežni izvori:

- Facebook stranica KGZ – Knjižnica Marije Jurić Zagorke. [citirano: 2023–07–25]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=292692539775861&set=pcb.292696439775471>
- KGZ. Misija (s. a.) Knjižnice grada Zagreba. Misija – vizija – strategija. [citirano: 2023–07–22] Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/o-nama/misija-vizija-i-strategija/222>
- Čitanje na glas (s. a.). Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Marije Jurić Zagorke: Čitanje na glas posvećeno Luki Ritzu. [citirano: 2023–07–21]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/nasi-programi-43160/citanje-naglas-posveceno-luki-ritzu-50855/50855>
- Mladi likovni umjetnici (s. a.). Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Marije Jurić Zagorke. Mladi likovni umjetnici u knjižnici. [citirano: 2023–07–23]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-marije-juric-zagorke/nasi-programi-43160/mladi-likovni-umjetnici-u-knjiznici-43162/43162>
- O programu (s. a.). Mladi u suvremenom društvu. O programu. [citirano: 2023–07–23.]. Dostupno na: <https://www.idi.hr/mladi/ostudiju.html>